

912 úmyselne zmenilo na postavenie ríšskeho splnomocnenca s celkom mimoriadnymi oprávneniami, takže neskoršie menovanie hospodárskeho poverenca bolo celkom v línii tejto politickej akcie. Podľa mojej mienky by sme nemali pripustiť, najmä s ohľadom na prezidenta Tisu, aby vznikol dojem, že máme teraz podobné úmysly voči Slovensku.

Ríšsky minister hospodárstva Funk navrhuje za svoju osobu, aby poverenca menoval vodca, s odôvodnením, že tak sa so zreteľom na rozličnosť nemeckých záujmov lepšie zaručí dodržanie jednotnej línie. Ja však nepokladám tento argument za závažný, pretože poverenec má byť menovaný po spoločnej dohode všetkých príslušných rezortov, a preto by mal byť spoločným exponentom týchto rezortov, mal by stelesňovať ich autoritu a sám urovnávať prípadné rozpory.

Z týchto príčin by som dal prednosť tomu, aby hospodárskeho poverenca pre Slovensko nemenoval vodca, ale ríšsky minister zahraničia. Bol by som vďačný, keby ste zistili názor vodcu na túto otázku a upovedomili ma o ňom.

Heil Hitler!
Váš veľmi oddaný
Ribbentrop

SŤA Praha. Auswärtiges Amt Berlin, (Zahraničný úrad Berlín), 20/374477-374480. Fotokópia originálu písaného na stroji (Z nemčiny preložila HT.)

565

1944, december 17. Bratislava. — Ďalekopis šéfa pohotovostnej skupiny H nacistickej bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby dr. Witisku hlavnému úradu ríšskej bezpečnosti v Berlíne o opatreniach na aktivizáciu ľudáckej exekutívy.

Tajná ríšska vec!

Vec: Aktivizácia slovenskej správy.

Neočakávané preniknutie Červenej armády pri Ipoľských Šahách, a tým spôsobené bezprostredné ohrozenie stredoslovenskej a západoslovenskej oblasti zapôsobili prirodzene ako šok. Blízkosť Rusov si vyžaduje rýchle konanie, aby sa mohli načas uskutočniť zamýšľané opevňovacie práce a prípravy na ochranu západoslovenskej oblasti. Napriek všetkým námahám, ako Vám bolo opätovne oznámené, nepodarilo sa slovenskú správu vymaniť z letargie, hoci bola dobrá vôľa a nasadili sa aj niekoľkí členovia vlády. Je jasné, že správa sa môže oživiť len aktivizáciou exekutívy. Z tohto poznania vznikol náš návrh, aby bol šéf Hlinkovej gardy Kubala začlenený ako štátny sekretár pre bezpečnosť v Ministerstve národnej obrany. Kubala je na základe svojej spolupráce s nami jednoznačne pevne orientovaný na nemecké záujmy a má vo svojej dobrovoľnej organizácii, v Hlinkovej garde, v každom prípade nástroj, aby sa presadil a obsadil vedúce miesto v exekutive. Sklon štátneho prezidenta a ministerského predsedu k uskutočneniu tohto plánu bol zrejme skrížený ministrom národnej obrany Haššíkom, ktorý pociťuje prenesenie všetkej exekutívy na Kubalu ako silné obmedzenie svojej mocenskej pozície. V rozpore so všetkými jeho sľubmi, že privodí v oblasti exekutívy čo najrýchlejšie obrat reorganizáciou jednotlivých úsekov exekutívy, novým obsadením vedúcich miest, stalo sa dosiaľ málo. Nemecký vojenský veliteľ

a nemecký vyslanec chcú teraz vzhľadom na situáciu znova intervenovať u štátneho prezidenta a žiadať maximálne prenikavé opatrenia.¹ Aktivizáciou exekutívy sa dosiahne celkom automaticky aj aktivizácia správy, keďže okresní náčelníci a starostovia budú posilnení vo svojej pozícii a budú schopní uskutočňovať jestvujúce zákonné ustanovenia. Kombinácia Haššík a Kubala povedie vždy k treniciam, aj keď budú Kubalove mocenské oprávnenia zákonne podopreté, keďže je známy Haššíkov postoj proti Hlinkovej garde. Najrýchlejšie oživenie správy by malo za následok, že exekutíva by sa vrátila do Ministerstva vnútra. To však je vylúčené, dokiaľ je Mach ministrom vnútra, keďže zo známych príčin, ktoré už netreba vysvetľovať, nie je možný súlad medzi Machom a Kubalom. Mach prejavuje v poslednom čase neobyčajnú horlivosť a priateľstvo voči Nemecku. Niet pochyby, že aj Mach by sa staval jednoznačne a bezohľadne za nemecké záujmy proti svojim krajanom. Pri jeho labilitě by sa však prejavovali trvale ťažkosti. Menovanie Kubalu ministrom vnútra treba odiaľto odmietnuť, keďže Kubala je schopný plne uskutočňovať úlohy jemu postavené len pod silným vedením. Nezostávalo by teda

¹ K rozhovorom Witisku, Höfleho a Ludina s prezidentom Tisom vo veci sústredenia všetkého mocenského aparátu do rúk Kubalu došlo 29. a 30. 12. 1944. Rokovaniu predchádzal rozhovor s ministerským predsedom Š. Tisom, ktorý sa zúčastnil aj na prvom rokovaní 29. decembra. Vo Wittiskovom zázname sa o obsahu rozhovoru o. i. hovorí:

„Štátny prezident vyhlásil v odpovedi na slová predsedu vlády, ktorý poukázal na to, že teraz je už potrebné čo najrýchlejšie rozhodnúť o tejto už dlho nevyriešenej záležitosti, že si predstavoval takéto riešenie:

Hlinkova garda bude postavená pod vojenské súdnictvo, aby sa mohlo zakročiť proti žiaľ čoraz početnejším výčinom Hlinkovej gardy. Minister Haššík sa stane hlavným veliteľom Hlinkovej gardy, aby ju usmerňoval vojensky v zmysle štátu. Hlinkova garda sa už žiaľ necíti súčasťou Hlinkovej strany, ale vyrastá čoraz viac v organizáciu, ktorá sa stavia mimo zákona a nekvalifikovaným postupom niektorých členov vzbudzuje pohoršenie a diskredituje svoje meno. Haššík vraj dosiaľ umožňoval Kubalovi, aby sa presadil v oblasti exekutívy a priniesol zmeny. Kubala tieto možnosti žiaľ nevyužil. Nesľubuje si veľa od toho, že Kubala bude podľa nášho návrhu menovaný štátnym tajomníkom pre bezpečnosť a bude priamo podriadený predsedovi vlády. Ostatne aj predseda vlády takúto konštrukciu vraj odmieta, lebo je už príliš preťažený a nemôže prevziať ešte aj bezpečnosť. Štátny prezident sa bránil proti menovaniu Kubalu za štátneho tajomníka v Ministerstve národnej obrany, lebo má plnú dôveru k Haššíkovi a v nijakom prípade mu nechce ublížiť úplným vyňatím exekutívy. Nemecký vyslanec namietol, že podľa jeho názoru by bolo najlepším riešením prinavrátenie exekutívy na Ministerstvo vnútra. To by šlo, pravda, len vtedy, keby bol minister Mach poverený iným rezortom. Potom však je ťažké nájsť správneho človeka na funkciu ministra vnútra.

Po dlhom rokovaní si vyžiadal prezident čas na rozmyslenie do zajtra.”

(SSÚA Bratislava. Nár. súd Bratislava, 1946, kart. 68/343. Strojopisný prepis. — Z nemčiny preložil JŠ. Záznam z 29. 12. 1944.)

Výsledky týchto rokovaní zhrnuje Höfleho ďalekopis Himmlerovi zo 14. 1. 1945, ktorý pre jeho zaujímavosť uverejňujeme v plnom znení:

„Ríšsky vodca!

Už dlho sa usilujem opäť aktivizovať slovenskú exekutívu, ktorá za povstania úplne zlyhala, aby som v nej mal úderný nástroj na podporu pohotovostných oddielov bezpečnostnej polície a bezpečnostnej služby. Keďže úspech, opätovne sľúbený ministrom národnej obrany, sa dosiaľ nedostavil, pokladal som za potrebné spolu s nemeckým vyslancom navštíviť štátneho prezidenta a predsedu vlády a upozorniť ich na pasivitu exekutívy, ktorá práve v dnešných napätých časoch nie je trvale únosná. Vyjasnili sme štátnemu prezidentovi, že celú exekutívu treba sústrediť v rukách silného muža, ktorý úplne nanovo vybuduje exekutívu a dá jej nového ducha. Navrhli sme náčelníka štábu Hlinkovej gardy Kubalu ako vhodnú osobu a podnietili sme, aby bol menovaný štátnym tajomníkom pre bezpečnosť na Ministerstve národnej obrany. Štátny prezident, ktorý má stále ešte silné výhrady proti Kubalovej osobe pre jeho údajnú účasť na zamýšľanom puči proti jeho osobe, vyhlásil, že v slovenskej ústave sa na funkciu štátneho tajomníka nepamätá, bol však ochotný Kubalu hneď vymenovať prezidiálnym šéfom na Ministerstve národnej obrany, a tým preniesť na neho všetky úlohy v spojení s výstavbou a riadením exekutívy. To sa medzičasom aj stalo.

Som si vedomý toho, že samo menovanie Kubalovi ešte neposkytuje možnosti zasahovať tvrdo a na vlastnú zodpovednosť. Práve ako úradník, ktorým sa stáva menovaním za prezidiálneho šéfa, bude veľmi silne viazaný na pokyny svojho nadriadeného ministra. Jednako sa vec začala a dúfam, že sa nám spoločným úsilím podarí dosiahnuť náš cieľ, zoskupiť a silne aktivizovať exekutívu. Höfle, v. r., SS-obergruppenführer a generál zbraní SS a polície.” (Tamtiež, kart. 68/357-358. Strojopisný koncept ďalekopisu. — Z nemčiny preložil JŠ.)

914 iné, než nájsť inú osobnosť pre miesto ministra vnútra a k tomuto ministrovi pripojiť Kubalu ako štátneho tajomníka pre bezpečnosť. Nemecký vyslanec navrhol ako vhodných ľudí exministra Ďurčanského a prezidiálneho šéfa Ministerstva vnútra dr. Kosu. Ďurčanský je vraj trochu nejasnou osobnosťou, je však isté, že by sa jasne rozhodol pre nás. Dr. Koso vraj charakterove nie je cenný, ale je veľmi nadaný a neobyčajne energický. V oboch prípadoch by bola Kubalova pozícia ako štátneho tajomníka zaistená. Macha by bolo treba, pravdaže, aj naďalej ponechať vo vláde, a to nielen z propagandistických príčin, ale pretože jeho spolupráca je potrebná. To by sa umožnilo jeho postavením ako ministra zahraničných vecí. Po sondovaní stanoviska predsedu vlády k týmto naznačeným zmenám sa majú predložiť jasné požiadavky štátnemu prezidentovi. Situácia zostrujúca sa zo dňa na deň si vyžaduje rýchle konanie; akékoľvek pripúšťanie letargických pomerov v slovenskej správe spôsobuje narušenie nemeckých vojenských záujmov a právom vyvoláva volanie wehrmachtu po odstránení údajne úplne neodôvodnenej slovenskej suverenity a po zavedení vojenskej správy. O ďalšom vývine budem priebežne podávať zprávy.

Dr. Witiska
SS obersturmbannführer

ŠSÚA Bratislava. Nár. súd Bratislava 1946, kart. 68/341-342 (Luďin—Höfle). Strojopisný koncept ďalekopisu, parafovaný Witiskom. (Z nemčiny preložil JŠ.)

566

1944, december 21. Poľné veliteľské stanovište. — Telegram SS standardenführera R. Brandta (osobný štáb ríšskeho vodcu SS) tajnému radcovi SS standardenführerovi Wagnerovi (Zahranichný úrad v Berlíne), v ktorom Brandt vyjadruje skutočný Himmlerov názor o postavení slovenského štátu.

Milí kamarát Wagner!

Dodatkom k môjmu telegramu z 20. 12. 1944¹ Vám oznamujem nasledovný názor ríšskeho vodcu SS pre informáciu pánovi ríšskemu ministrovi zahraničia. Ríšsky vodca SS pokladá list ministerského predsedu i prezidenta za bezočivosť.²

¹ Spomínaný telegram sa týkal otázky nemeckého poverenca pre hospodárstvo na Slovensku.

² Šlo o list predstaviteľov slovenského štátu dr. J. Tisu a dr. Št. Tisu. Tento list sa nám nepodarilo získať v pôvodine, predstavu o jeho obsahu a o tom, na čo Himmler reagoval, dáva ďalekopis Wagnera Brandtovi z 19. 12. 1944. Oznamujúc Ribbentropovo stanovisko k Himmlerovým návrhom v záležitosti menovania ríšskeho poverenca pre hospodárstvo na Slovensku Wagner o. i. uviedol:

„Pán ríšsky minister zahraničných vecí zdôraznil, že Slovensko treba považovať za spriatelenu krajinu a že on je politicky zodpovedný za dodržanie tejto línie. 4. 12. 1944 napísal pán prezident Tiso vodcovi a ministerský predseda pánu ríšskemu ministrovi zahraničných vecí po jednom liste, v ktorom zdôrazňujú, že uskutočniť konfiškácie na Slovensku je sotva zlučiteľné s charakterom spriateleneho štátu a že Nemci sa tými opatreniami stávajú takými neoblúbenými, že medzi ľuďmi čoskoro budú rovnako nenávidení ako Rusi. Ministerský predseda v svojom liste pánu ríšskemu ministrovi zahraničných vecí vo veci konfiškácií doslovne uvádza: »Také opatrenia nemeckého wehrmachtu sa v slovenskej verejnosti pochopiteľne už nemôžu chápať ako pomoc mocnosti, ktorá bráni Slovensko, a musia viesť — v súvislosti s príznakmi katastrofálnej hospodárskej situácie — k beznádejnej depresii najširších vrstiev obyvateľstva. Rovnako pôsobí systém evakuovania za